

Ірина Кутько

*Науковий керівник – д. геогр. наук, проф. Коцан Н. Н.,
Східноєвропейський національний університет ім. Л. Українки*

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНИ США ТА КИТАЮ

Статтю присвячено аналізу становлення американсько-китайських відносин з часу підписання “шанхайського комюніке”. Проаналізовані зміни у стосунках між Сполученими Штатами Америки та Китаєм від періоду встановлення дипломатичних відносин.

The article deals with the analysis of American and Chinese relations from the signing of Shanghai Communiqué. The changes in American and Chinese relations from the period of establishing diplomatic relations are characterized and analysed.

Статья посвящена анализу американско-китайских отношений со времени подписания «шанхайского коммюнике». Проанализированы изменения в отношениях между Соединенными Штатами Америки и Китаем со времени установления дипломатических отношений.

Початком сучасних відносин між Сполученими Штатами Америки та Китаєм слід назвати ще післявоєнні роки, коли США були активним учасником в справах Китаю. В 1945 р. представники США виступали посередниками між Гоміньданом і Комуністичною партією Китаю (КПК) з метою створення коаліційного уряду в Китаї, і посприяли підписанню 1 січня 1946 р. Угоди між ворогуючими сторонами про припинення військових конфліктів і відновлення шляхів сполучення.

Після того як в 1949 р. владу в Китаї захопили комуністи, США відкрито розглядали китайський комунізм як м'який а, отже, відмінний та “менш шкідливий” від радянського [1]. З приходом комуністів дипломатичні зв'язки з Китаєм стали здійснюватися через Тайвань (аж до 1979 р.), куди змушені були емігрувати члени партії Гоміньдану. На ґрунті антикомунізму США разом з країнами Азії створили військово-політичні блоки СЕАТО, АНЗІУС, що значною мірою були спрямовані проти Китаю [7].

Після розгортання китайсько-радянського суперництва влада Китаю, що потребувала мирного оточення для здійснення економічного будівництва, постійно виступала за нормалізацію відносин з США, намагалася подолати ізоляцію [6].

Політика Сполучених Штатів Америки стосовно комуністичного Китаю пройшла три етапи:

I етап: підтримка режиму Мао Цзедуна, незважаючи на війну в Кореї (комуністи перемогли американські війська), захоплення Тибету. Під час Другої світової війни США, з яким наміром б вони це не робили, надали Китаю величезну допомогу. Завдяки спільній перемозі, Китай перетворився з напівколоніальної “східноазійської хворю” країни, що вирізлялася значною бідністю і слабкістю, в одну з головних “п’яти держав” того часу [3].

II етап: Підтримку змінило відчуження, коли політика США протягом 1960-х років полягала в ізоляції Китаю (зовнішня політика Китаю здійснювалася під гаслом “Завдавати ударів обома руками” – виступати одночасно проти “ревізіонізму СРСР й імперіалізму США”). Під час Корейської війни, керуючись ідеологічними інтересами міжнародного комуністичного лагера, Китай опинився на стороні СРСР [7].

III етап: розпочався відразу ж після китайсько-радянських військових зіткнень 1969 р., коли США активно прагнули скористатися розколом в комуністичному світі, включивши Китай в свою антирадянську стратегію. Хоча було очевидно, що саме Китай провокував криваві прикордонні сутички, Америка стала на бік режиму Мао Цзедуна, що допомогло створити фундамент для “відкриття” Китаю в 1970-1971 роках. З тих пір США свідомо переслідують політику сприяння розвитку Китаю [1].

Важливу роль в становленні відносин з КНР відіграла політика Кіссінджера (відвідав Китай більше 50 разів): було вирішено максимально відкинути ідеологічні розбіжності, а представити ситуацію так, що невдача переговорів Китаю з СРСР буде використана Радянським Союзом проти Китаю. Він переконував китайських лідерів, що між США і КНР немає непримиренних протиріч, але все ж обидві сторони страждають від відсутності між ними дипломатичних відносин, а виграють від цього треті країни (маючи на увазі СРСР) [5].

Саме завдяки вдалій дипломатії Кіссінджера дипломатичні відносини з Китаєм досягли того рівня, який ми спостерігаємо сьогодні.

У лютому 1972 р. в результаті попередніх секретних дипломатичних контактів Кіссінджера і Джоу Еньлая, відбулася подія, яка мала важливе значення не лише для того часу, але і для всього май-

бутнього розвитку світової історії і міжнародних відносин. Нею став візит президента США Ніксона до Китаю і його зустріч з Мао Цзедунем. Підписання “шанхайського комюніке” сприяло формуванню в світі нової геополітичної реальності: на зміну блоковому протистоянню прийшла система “балансу сил”. Ця подія стала відправною точкою процесу розпаду світової біполярної системи. Саме з 1972 р. відбулася нормалізація відносин між двома найбільшими світовими державами – комуністичним Китаєм та капіталістичними Штатами, а Ніксона разом з Кіссінджером вважають тими, що “відкрили Китай для США” [3].

У 1979 році, вже при Джиммі Картері, Сполучені Штати Америки визнали Китайську Народну Республіку, і нарешті сторони встановили нормальні дипломатичні відносини, що сприяло активізації й американсько-китайських торгівельно-економічних зв'язків; у 1979 р. була підписана американсько-китайська угода про науково-технічне співробітництво та торгівельна угода [4].

Китайсько-американські відносини належать до числа найважливіших компонентів системи сучасних міжнародних відносин. Станом на 2005 р. офіційний Китай визнав, що це відносини між найбільш розвинутою країною та найбільш розвинутою з країн, що розвиваються.

Особливість даних відносин була в їх різкій зигзагоподібності: від американського лавірування між Китаєм і Тайванем при Рейгані до майже повного замороження двосторонніх контактів після подій на площі Тяньаньмень, коли в ніч на 4 червня 1989 р. китайські війська вбили сотні демонстрантів під час штурму площі Тяньаньмень у центрі Пекіна, де перед тим шість тижнів тривали протести з вимогами демократичних реформ. Влада Китаю офіційно назвала протест “контрреволюційним бунтом” (в червні 2010 р. Сполучені Штати закликали китайську владу звільнити учасників антиурядових протестів 1989 р., які перебували за ґратами вже 23 р.) [2].

Як з історичної точки зору, так і з позиції реальної політики, США була і залишається партнером Китаю, причому їх взаємозалежність постійно зростає.

З відкритою ворожості 1950-х рр., приглядання один до одного 1960-х рр., пінг-понгову дипломатію Кіссінджера-Чжоу Енлая на початку 1970-х рр. (обмін гравців Китаю і США в настільний теніс в 1970 р., що започаткувало потепління в американо-китайських відносинах і зробило можливим візит президента Ніксона до Пекіна в 1972 р.) двосторонні відносини перетворилися у встановлення стратегічних зв'язків.

Таким чином, завдяки тій обстановці, що склалася в другій половині ХХ століття і ряду сприятливих та несприятливих чинників, які “відкрили Китай для Сполучених Штатів Америки”, сьогодні ми маємо можливість спостерігати за двома могутніми акторами на міжнародній арені, відносини між якими “не зовсім погані і не зовсім хороші”, а від їх співпраці чи суперництва залежить сучасна геополітична ситуація в світі. Для розвитку міжнародних відносин важливо, щоб після 40 років з часу підписання “шанхайського комюніке” США і Китай зуміли об’єднати зусилля для того, щоб розбудувати світ, а не руйнувати його.

Список використаних джерел та літератури:

1. Брахма Челлани. История успеха Китая: “Произведено в США” [Электронный ресурс] / Б. Челлани. – 2012. – Режим доступа: <http://www.project-syndicate.org/commentary/china-s-made-in-america-success-story-by-brahma-chellaney/russian>. – Заголовок с экрана
2. Давыдов А. С. “Китайская головоломка” администрации Б. Обамы [Текст] / А. С. Давыдов // Азия и Африка сегодня. – 2010. – № 4. – С. 2– 8.
3. Давыдов А. С. США – КНР: партнерство или соперничество? [Текст] / А. С. Давыдов // Азия и Африка сегодня. – 2008. – № 6. – С. 2 – 10.
4. Джордж Буш-младший: Китай — соперник США [Электронный ресурс] // “Коммерсантъ”. – 2000. – № 29 (1914). – Режим доступа: <http://kommersant.ru/doc/140807>. – Название с экрана.
5. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика: Курс лекций. [Текст] / В. И. Попов. – Часть 1: Дипломатия — наука и искусство. ДА МИД РФ. – М. : “Научная книга”, 2000. – 576 с.
6. Хоруженко О. / Аспекти китайської геополітики [Текст] / О. Хоруженко // Визвольний шлях. – 2005. – Вересень-Жовтень. – С. 50 – 61.
7. Цзайци Лю Что впереди у КНР и США: вооруженный конфликт или потенциальный союз? [Текст] / Цзайци Лю // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 6. – С. 76 – 85.